

d'Egipte (NCL. XLVIII, 161). En fi V. la cita de JRoig en el deriv. *vanoveta*.

Registrat pels lexicògrafs, *vànova* ja en JMarc i *vànova* Aversó (en qualitat de rim únic, accentuat en «la penúltima síl·laba», § 317), *vànua* en el cat.-al. de 1502; «*vànova* de lit: stragulum linteum», Busa-N. 1507;² «DE LA CAMBRA, LO LLIT: cubèrta del llit ---; *vànova*: stromateum; flaçada o manta peluda ---», OPou (*Tb. Pu.*, 235). Inútil citar lèxics o literatura moderna, que res hi afegirien; si no és l'ús figurat *una vànova d'aire*¹⁰ 'correntada de vent que porta la veu d'algú' en el *Silèn* de Coromines (O. C., 102a21), ja citat a *SERVAR*.

Fins avui continua essent d'ús general en tot el domini: fins a Val. (Sanelo, supra), al capdamunt del Pallars (*bánubès* pl.), Farrera (1933) i les tres illes. Pronunciat amb *v*- pertot on es distingeix els dos fonemes,³ i quasi sense variants: és *vànua* a Tortosa, hi ha vacil·lació entre això i *bánub* en la major part del cat. central (totes dues, a Bna., 1912 ---), i *bánuba* a Girona (1912---), *vánuva* a Mall. i Men., segons *AlcM* (ja *vàneva* mall. 1770, *DAG.*); el *DFgra.* oposa la forma mall. *vàneva* a *vànova* d'Ausiàs, traduint «colcha» (626a): de fet així ho sento jo també a Mall., però no oblidem que el NL i cogn. *Cánoves* (CASAS NOVAS)²³ es pronuncia *kánovas* en el Vallès; i així ho tinc, també, anotat a Lluçmajor (1964), en aquest nom i en el mot que ens interessa.

No degué ser menys antic ni sembla haver estat menys general en llengua d'oc. On ja apareix en textos en vers i en prosa des de la primera meitat del S. XIII: «cobertor ni *vanova* ni lançol» en Jaufré (Rayn. v, 468); «sui be aparelhatz / de camias, de braguas, de lansas bugadatz, / de cobertors, de *vànovas* a mos amics privatx, / que'ls en puec ben servir», Izarn (*Las Novas del Heretge*, Appel, *Chr.*, 107.146), text del S. XIII, de l'E. o Centre-Est del domini. El *PSW* hi afegeix documentació en prosa de la forma *vànovo(v)*: «dua linteamina, unam *vànovoam*» en un text albigès dels Ss. XIV-XVI, i «una *vanova* blanqua del long de 18 palms e d'ample 14» en un doc. de Carcassona de 1417-1450 (VIII, 587).

Hi ha, de més a més, una forma oc. *vana*; però aquesta variant no suposa una base fonètica diferent, sinó reducció de *vànovo(v)* a *vána*, quan s'eliminaren els proparoxítons, en el sistema fonètic oc., a la fi de l'E. Mj.: documentada en els papers de Jacme Olivier, mercader narbonès del S. XIV, i en un inv. de Montbeton (prop de Montauban), de 1496 (*PSW* VIII, 583). Afegim-hi *vanoa* any 1363, «couverture», i *vane* 1446, id., en els docs. d'Avinyó (despullats en el llibre de Pansier); i documentació en baix llatí occità des del 1216 recollida pel Du C.;⁴ i així mateix en els Estatuts de l'Església de Magalona (a. 1331), extractats per Bertoni (*ARom.* III, 373), segons els quals «il *preposito* deve fornire il dormitorio dei canonicí 'de duabus *vanois* bonis et integris» i «copherturis, de pannis lividis vel viridibus, linteaminibus et *vanois*».

Avui encara és usat amplament, des de Provença fins a Gascunya (*bane* en Palay), amb la reducció a⁶⁰

vano, -e, f. que és de rigor segons la fonètica de l'oc. modern. El *TdF* defineix «courte-pointe, couverture de parade»: forma bàsica *vano* i, com a llgd. i gc., *bano*; en cita frases i endevinalles rodaneses, en la forma *vano*, i la documenta en el felibre rodanès Anselme Mathieu i en l'arlesià JBNalis (c. 1700), així com el diminutiu *vanoun* «couvre-pied», tant en aquest com en Roumanille. El mateix Mistral l'usà en *Calendau*: «la chavano / d'uno esfraiouso e negro *vano* / acatavo li brè» que ell mateix tradueix «l'orage d'une effrayante et noire *couverture*, enveloppait les crêtes» (II, 14.2), ús figurat ben semblant al que hem vist en Coromines. Ni en la documentació antiga ni en l'actual l'àrea no sembla passar de la meitat Sud del domini occità, des del Roine fins al Bearn.⁵ Ha restat estrany al francès, a l'italià etc.

El mot, en canvi, va penetrar bastant en aragonès, on ja apareix en inv. del S. XV i fi del XIV: «un jalon; dos *banuas*; tres traveseros cubiertos de seda» a 1354 (*BRAE* II, 707), «dos *banoas*; un par de tovallones de lino scaquiados» 1374, «una *vanova* barregada» 1378, «una *vanova* tenida; un par de lincuelos» 1379 (*BRAE* II, 349; IV, 216; II, 710). En part es tracta de l'Alt Aragó: «una *banua* --- la cama ---» 1435 (Nav. Tomás, *Do. Li. A. Ar.*, 140.21); i part, de Saragossa mateix: «dos *banobas* ya tenidas: la una grande, la otra mediana --- una *banobiqua* pequenyta, prima, de cuna de ninyos» a 1497 (*BRAE* II, 88); i V-ne encara algun més en Pottier, *VRom.* x, 108. *Vanova* i *vànula* figuren traduïts per «colcha» en els gloss. arag. de l'Escorial i Toledo. En castellà ha estat un mot exclusivament aragonès, com ja digué el *DAut.*, citant-ne algun altre ex. antic, s. v. *banóva*.

Ja el recolliren els gloss. arag. de Peralta («*bánova*: colcha de lana, cubierta de lana» i Boroa («*benova*: colcha o cubierta de cama, en algunas partes *banúa*»). *Mánuga*: *vànova*» a Echo (Casac., *BDC* xxiv, 174), i allí mateix anota A. Kuhn *manúga* «manta vieja y preciosa hecha a mano» (*RLiR* xi, 188).

De Catalunya el mot va passar manllevat a Sardenya: campid. *vànova*, *fànova*, logud. *fànua*, *fànua* «frazada», ja reconegut com a manlleus del cat. per MLWagner (*RFE* IX, 233). I a penes es pot posar en dubte que també tenen en definitiva el mateix origen el logud. ant. *banita* i logud. i campid. moderns *banitta* que designen una espècie de matalàs («art matratze»), si bé aquí hi deu haver encreuament del nostre diminutiu *vanoeta* amb *savaneta* diminutiu del cat. ant. *SAVENA*.⁶

En fi un altre testimoni de la vasta expansió del nostre mot al lluny de les nostres fronteres, Àfrica endins. El viatger J. L. Burckhardt, que recorregué l'interior d'Àfrica i d'Àrabia, c. l'a. 1800, en els seus *Travels in Nubia* (2.ª ed., p. 296) hi anotà *bànuya* «batiste de Madras et de Surat». Sembla clar que això no pot ser més que la *vànova* de les nostres filatures barceloneses i valencianes, pres com a nom d'una de les teles de fer *vànova*, i portat a l'Àfrica pels moros valencians evacuats en el S. XIII o els moriscos del XVII: un cas més com els de *catalogna* i *valenza* (Colon, *ZRPh.* LXXVIII,